

Даценко Г.В., доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри обліку та
оподаткування

Вінницький торговельно-економічний
інститут Державного торговельно-
економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8327-7301>

Гладій І.О., кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри обліку та
оподаткування

Вінницький торговельно-економічний
інститут Державного торговельно-
економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9845-9706>

Майстер Л.А., кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри обліку та
оподаткування

Вінницький торговельно-економічний
інститут Державного торговельно-
економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1097-9940>

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2022-23-24-13>

НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

DIRECTIONS OF INVESTMENT ACTIVITIES OF INSURANCE COMPANIES: ACCOUNTING ASPECT

Анотація. Досліджено напрями здійснення інвестиційної діяльності страхових компаній в сучасних умовах господарювання. Акцентовано увагу на активізації пошуку раціональних моделей, які стимулюють інвестиційні та трансформаційні процеси, що дасть можливість проаналізувати недоліки і переваги, наслідки та перспективи чинної системи інвестування підприємств страхової діяльності. Наголошено на важливості удосконалення систем обліку та аналізу в процесі управління інвестиційною діяльністю, оскільки вони дають змогу відстежувати динаміку, обсяги, напрямки руху та відтоку інвестицій, їхнє місцезнаходження у будь-який момент часу, основні чинники ефективності, причини послаблення інвестиційної привабливості діяльності в поточній та стратегічній перспективі. Доведено необхідність достовірного визначення реальної вартості інвестицій, що є

досить важливим для вітчизняних обліковців та потребує формування належного інструментарію для здійснення їх оцінки.

Ключові слова: поточні фінансові інвестиції, довгострокові фінансові інвестиції, облік, страхові компанії, активи.

Abstract. The areas of investment activity of insurance companies in modern economic conditions have been studied. Attention is focused on intensifying the search for rational models that stimulate investment and transformational processes, which will provide an opportunity to analyze the shortcomings and advantages, consequences and prospects of the current investment system of insurance enterprises. The importance of improving the accounting and analysis systems in the process of managing investment activities is emphasized, as they make it possible to monitor the dynamics, volumes, directions of movement and outflow of investments, their location at any moment in time, the main factors of efficiency, the reasons for weakening the investment attractiveness of activities in the current and strategic perspective. The need to reliably determine the real value of investments is proven, which is quite important for domestic accountants and requires the formation of appropriate tools for their assessment.

Keywords: current financial investments, long-term financial investments, accounting, insurance companies, assets.

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність є однією з найважливіших ланок діяльності страхових підприємств, тому більшість підприємств володіють інвестиціями – тимчасово не зайнятими коштами. Ці кошти можна інвестувати в різні галузі економіки з метою отримання економічного ефекту, а саме прибутку. Нині в Україні існує слабка система підтримки інвестиційної діяльності підприємств. Це спричиняє величезний спад інвестиційної активності у нашій державі, що не дуже позитивно впливає на економіку. Адже саме вміння вести правильну та ефективну інвестиційну діяльність допомагає покращити і розширити власну діяльність, покращити різноманітні соціальні проблеми на підприємстві, а також визначає рівень людського та фінансового капіталу. Без стійкої основи у інвестиційній діяльності наша держава не зможе зайняти належне місце у світовому господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження облікового забезпечення інвестиційної діяльності у напрацюваннях висвітлювали такі науковці, як: М.І. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, З. В. Задорожний, В. С. Здреник, Я. О. Ізмайлов, О.В. Кантаєва, Я.Д. Крупка, П.П. Микитюк, І.В. Нестеренко, І.В. Спільник, Н.В. Чирик та інші. Авторам вдалося зробити високий внесок у вивчення зазначеної проблематики, однак, разом з тим, у бухгалтерському обліку відбуваються постійні зміни, що потребує перегляду деяких питань з приводу організації обліку інвестицій підприємств страхової діяльності.

Формулювання цілей. Метою статті виступило дослідження процесу удосконалення облікового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств страхової діяльності в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальноприйнятому розумінні «інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, вкладених в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту» [5].

Дослідження вчених та практиків засвідчують, що зростання ролі інвестиційної діяльності страхових компаній у розвитку економіки України, наявність досить нестійких тенденцій у формуванні і переміщенні капіталів зумовлюють поглиблений інтерес вітчизняних науковців до цієї сфери з метою вибору найбільш оптимальної моделі бухгалтерського обліку.

Пошук та розробка раціональних моделей, які стимулюють інвестиційні та паралельно трансформаційні процеси, потребує досконалого знання теорії та практики інвестиційної діяльності. Більш глибоке дослідження основних етапів розвитку інвестиційних теорій, світової практики їхнього застосування під час реалізації економічних програм окремих суб’єктів господарювання щодо інвестиційних процесів та суттєвого впливу міжнародної інвестиційної діяльності на розвиток національних економік, дає можливість проаналізувати недоліки і переваги, наслідки та перспективи, мотивації застосування на практиці відповідних інвестиційних моделей.

Об’єктами інвестицій (реальні, фінансові) може виступати науково-технічний і виробничий цикл створення продукції, товарів, послуг та їхні елементи: наукові дослідження, проектно-конструкторські роботи, розширення виробництва, реконструкція та оновлення виробничих потужностей. Об’єкти інвестицій відрізняються за характером і участю держави, характером і змістом інвестиційного циклу, масштабом і направленістю проекту (комерційна, соціальна, управлінська), ефективністю використання вкладених коштів.

Інвестиції - це досить складне поняття, яке неоднозначно трактується і важко реалізується в практичній діяльності. Фінансові інвестиції можуть здійснюватися, як в окремо взятий актив (наприклад, акції окремої фірми), так і в групу активів (в такому випадку назва акції - портфельна), рис. 1.

Рис. 1. Сучасна структура інвестиції для розвитку страхових компаній [3]

Виокремлення фінансових інвестицій є важливим процесом, оскільки з моменту визнання їх активом вони стають об'єктом бухгалтерського обліку. Зазвичай при зверненні до відповідного національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку стосовно методики відображення відповідного об'єкта обліку виникає потреба визначитися в економічній сутності фінансових інвестицій, виходячи із вимог існуючих нормативно-правових актів. При цьому основним національним положенням, котре регулює бухгалтерський облік фінансових інвестицій в Україні, визначає методологічні засади формування в обліку інформації про фінансові інвестиції, операції із спільної діяльності та її розкриття у фінансовій звітності, є П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [8].

У результаті, згідно з національними стандартами, фінансові інвестиції характеризують активи, котрі утримуються суб'єктами господарювання з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів), зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора.

Відповідно до Податкового кодексу України фінансовими інвестиціями є господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів [10]. У міжнародних

стандартах фінансової звітності МСФЗ 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» зазначено, що фінансові інвестиції є активами, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.

При визначенні сутності інвестування дуже часто цей процес поділяється на фінансове та капітальне інвестування.

У результаті, до фінансових інвестицій, з метою проведення обліку, відносяться лише ті вкладення, котрі здійснюються за межі окремо взятого господарюючого суб'єкту. Такого роду твердження не суперечить, а підтверджується НП(С)Б) № 12 «Фінансові інвестиції» [8] та Законом України «Про інвестиційну діяльність» [9].

Зокрема, НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та її відображення у фінансовій звітності та присвячений оцінці, обліку і виокремленню лише тих фінансових інвестицій, котрі здійснюються на сторону. Слід зазначити, що дефініції інвестиції і фінансові інвестиції потребують деякого уточнення, котре повинно задовольняти вимоги бухгалтерського обліку, а також повинні бути дотримані основні принципи складання фінансової звітності [8]. Відповідно, під фінансовими інвестиціями необхідно розуміти вкладання активів в обмін на корпоративні права, або ж у активи, що засвідчують боргові зобов'язання та передбачають отримання прибутку або ж інших економічних вигод.

Безумовно, при дієвому функціонуванні П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» став можливим поділ фінансових інвестицій за видами та за певними класифікаційними ознаками:

- термін (поточні, довгострокові) і мета утримання,
- відношення до права власності,
- рівень впливу (незначний, суттєвий, повний) інвестора на об'єкт інвестування [8].

Окрім цього низка нормативних документів дозволяють здійснювати поділ фінансових інвестицій за формою власності (приватна, колективна, комунальна, державна) об'єкта інвестування, напрямком інвестування з метою проведення оподаткування фізичних (різні форми виплат) і юридичних осіб у межах регіональних ознак (фінансові інвестиції можуть здійснюватись в межах територіально-адміністративної одиниці України (місто, район, область, регіон) та кордонів України).

Зазначимо, що поточні фінансові інвестиції характеризують інвестиції у ринкові цінні папери з метою залучення тимчасово вільних коштів на термін менше одного року. У балансі вони знаходять відображення у складі поточних (оборотних) активів. При цьому поточні інвестиції повинні бути легко реалізовані на ринку, а запланований термін утримання до їхнього погашення чи продажу не повинен перевищувати одного року [2].

Між тим, довгострокові фінансові інвестиції, на відміну від поточних, характеризують собою вкладення на термін більше одного року з метою одержання

додаткового прибутку або ж надбання впливу (корпоративні права, опціони на придбання і продаж акцій і ін.) на об'єкт інвестування.

Встановлено, що існують такого роду довгострокові інвестиції:

- у цінні папери, що визначають право власності (привілейовані і звичайні акції);
- у боргові зобов'язання різних компаній (облігації, довгострокові векселі, заставні цінні папери);
- у дочірні компанії, філії, спільні підприємства у випадку, коли дані про їхню діяльність не входять у консолідовану звітність;
- ті, що направляються до спеціальних фондів з цільовою орієнтацією (Пенсійний фонд, Фонди соціального страхування) [3].

Отже, названі критерії та відповідні класифікації фінансових інвестицій, що передбачені нормативними актами, є важливими для здійснення бухгалтерського обліку та відображення інформацій про фінансові інвестиції у фінансовій і податковій звітності.

Вагомою проблемою загальної економіки України є те, що замість розвитку вітчизняного виробництва як важливого напрямку економічного розвитку, що надавав би змогу формувати робочі місця та залучати до даного процесу інвестиційні ресурси, акцент здійснюється на розвиток торгівлі імпортованими товарами. У такому випадку держава та суспільство не отримують максимальної економічної вигоди. Україні, яка у значній кількості та об'ємах володіє потужними ресурсними (земельними, матеріально-технічними, комунікаційними, трудовими, інтелектуальними) потенціалами, все ж залишається економічно слабкою через існування старої системи управління.

У системі управління інвестиціями чільне місце відведено обліку та аналізу. Їхні функції полягають в тому, щоб відстежувати динаміку, обсяги, напрямки руху та відтоку інвестицій, їхнє місцезнаходження (країна, регіон, підприємство) у будь-який момент часу, основні чинники ефективності, причини (політичні, економічні, правові, соціальні, культурні) послаблення інвестиційної привабливості підприємницької діяльності.

Фінансовими інвестиціями можна назвати активи, які підприємство утримує задля подальшого збільшення прибутку (відсотків, дивідендів), підвищення вартості капіталу та іншого зростання вигід для інвестора. Згідно з ПКУ «фінансові інвестиції – це господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів» [10]. Хоча бухгалтерський і податковий облік мають різні цілі та їх тлумачення поняття фінансових інвестицій різне за формою, воно ідентичне за економічним змістом.

В сьогоденних умовах для України нині надто важливо залучати значні обсяги інвестицій з ціллю майбутнього стрімкого розвитку вітчизняної економіки. Особливо актуальним є такі інвестиції як, насамперед, інвестиції у виробничу сферу (будівництво, промисловість, сільське господарство тощо).

Питання проведення оцінки фінансових інвестицій є найбільш невизначеним у числі інших методів бухгалтерського обліку. На сьогоднішній день практично

відсутній єдиний підхід до визначення поточної вартості відповідних активів. Водночас від правильності визначення вартості останніх залежить прийняття низки економічних і управлінських рішень. Відтак, без відповідно проведеної оцінки вкладених ресурсів інвестори не спроможні будуть отримати необхідну інформацію про використувані їхні кошти виконавцями інвестиційних проектів.

На даний час питання вибору методів оцінки (визначення реальної вартості) фінансових активів є досить важливим для вітчизняних обліковців та потребує формування належного інструментарію для здійснення оцінки фінансових інвестицій. Стверджується, що оцінка це «спосіб вираження з допомогою грошового вимірника наявності та руху господарських засобів» [3], а також те, що «вартісна оцінка в бухгалтерському обліку є вимірником, який дає змогу узагальнити всі господарські факти – явища та процеси» [5].

Відповідно до міжнародних стандартів фінансові інвестиції класифікуються у розрізі інвестицій, ринкову вартість котрих неможливо легко встановити або ж визначити, а також інвестиції, що утримуються до дати погашення або ж призначені для продажу (рис. 2).

Рис. 2. Терміни оцінки фінансових інвестицій

Передусім слід зазначити, що згідно П(С)БО 12 при первинному придбанні фінансові інвестиції оцінюються і відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю, котра включає ціну придбання, комісійні винагороди, мито, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати, що безпосередньо пов'язані з придбанням відповідної фінансової інвестиції [8].

Висновки. Отож, підводячи підсумки досліджуваного питання, маємо змогу констатувати те, що які б підходи до визначення структури капітальних інвестицій не розглядалися, беззаперечним є той факт, що роль інвестицій пояснюється, в першу чергу, тим, що вони забезпечують здійснення одного з основних завдань інвестиційної політики, а саме: забезпечення зростання операційного прибутку страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Shmygol N., Galtsova O., Yelisyeyeva O., Tarlopov, Belozertsev V. Priority areas of state regulation of the industry in the context of sustainable development. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 2021. 915(1). URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/915/1/012028/pdf>.
2. Даньків Й.Я. Облікова інформація в системі управління інвестиційною діяльністю. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Серія Економіка. Вип. (43). С. 173-178.
3. Дука А. П. Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посіб. К.: Каравела, 2018. 432 с.
4. Капітальні інвестиції в Україні за 2019 рік: статистичний бюлетень. К. : Державна служба статистики України, 2020. 43 с.
5. Коваленко А.Г. Особливості обліку і аналізу інвестиційної діяльності підприємств з використанням системного підходу. *Економіка і регіон*. 2012. № 6 (37). С. 72-76.
6. Методика розрахунку індексу капітальних інвестицій: затв. наказом Державного комітету статистики України № 494 від 25.12.2009 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN52777>.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 28. Інвестиції в асоційовані підприємства від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_046.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: Наказ Міністерства фінансів України № 91 від 26.04.2000р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
9. Про інвестиційну діяльність: Закон України, прийнятий ВРУ від 18.09.91 р. № 1560-XII (зі змінами та доповненнями).
10. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>